

and welfare of mankind¹ (e.g. the tropical forests, the polar regions, the endangered species of wild flora and fauna, etc.).

The notion '*mankind*' refers to the *present and future generations* (or international community), so bringing in the intra- and intergenerational equity in the concept, that can also be found in the notion of sustainable development.

19. The concept of common heritage should be freed from being equated solely with the exploitation of natural resources beyond national jurisdiction. The key elements in the principle of common heritage should be²:

- *sustainable management and use*; The non-appropriation clause can hinder successful implication of the concept in ecologically important global commons. In the cases of rain forests and the atmosphere, the principle of common heritage can be fruitfully applied without requiring states to relinquish their sovereignty over their territories and air spaces. What is important is that states should have the use non-exclusively for the benefit of present and future generations, in other words that they have only the right to make sustainable use and the duty to sustainable management. In other words, states should not exploit and destruct vital life support ecosystems exclusively for their development at the expense of the rest of mankind or future generations.
- *benefit- and burden-sharing*; There is a inequality in the geographic spread of common heritage and in income among nations. The aim of benefit- and burden-sharing is to rectify this inequality. We think especially burden-sharing is important, as much of the common heritage is situated in developing countries. The principle of common heritage not only imposes the obligation to preserve the common heritage on states wherein these are situated but also places compensatory financial obligations to the international community to support the successful implementation of the mentioned obligation. The application of the principle of common heritage thus should be in accordance with the principle of common but differentiated responsibility.
- reservation for peaceful purposes.

20. Another key-element according to BASLAR is *planetary administration*. We think that this element is more a matter of implementation rather than part of the concept of common heritage itself. We agree however with the author that this is a very important issue. The interests of mankind can only be protected from the avaricious attacks of national governments by establishing a strong supranational authority whose power surpasses those of states. This authority should be empowered with the identification of the common heritage. The preservation and exploitation of the common heritage should be controlled by this authority. This equally means that states in whose territories a common heritage is situated should be accountable before this authority. But what is also important is that states yield the right to exclusive use, over a particular common heritage for the sake of the common interests of mankind.

Another important implementation measure is that every state should have locus standi against other states not respecting their duties under the principle of common heritage.

¹ See also K. BASLAR, , o.c., 110.

² Cf. K. BASLAR, o.c., 85-111.

4.7. Potentials of the principle of common heritage for the development of environmental policy

21. The principle of common heritage, once it would become a legal principle, has a very potential for the development of environmental policy.

States would have the *duty to co-operate for the sustainable management and use of the natural resources*, including these that come under national jurisdiction (e.g. virgin woods). An isolationist attitude, like the United States momentarily have in the climate change issue, would contravene this duty. Thus the acknowledgment of the principle of common heritage would facilitate more the development of environmental treaties.

States which destroy or exploit natural resources, wherever they be located, in a non-sustainable way, could be held responsible by other states.

Unilateral trade restrictions against states doing such wrongful acts, could be justified calling upon the principle of common heritage.

5. Conclusion

22. In this contribution we proved that, when drafting a world ecological constitution, the principle of common heritage – with a new jacket – should be part and indeed one of the cornerstones thereof. It can only be a step forward towards the acknowledgment of the principle of common heritage as principle of international customary law by solving the mentioned problem of lack of definition, state practice and widespread acceptance. For the international community and the present and future generations, such developments are highly needed. But whether the principle of common heritage will become a legal principle or not, for the foreseeable future the principle will have to be implemented through the co-operation of states.

УДК 349.6

Т.Я. Довгий*, канд. юрид. наук – ЛНУ ім. Івана Франка

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Розглянуті правові механізми забезпечення сталого розвитку держави в умовах глобалізації екологічних проблем. Зроблено аналіз розвитку екологічної політики передових країн світу, сучасних правових механізмів та інструментів охорони навколишнього середовища. Подано конкретні пропозиції щодо покращення екологічної ситуації в Україні, з огляду на міжнародний досвід.

T.Ya. Dovhyj – Board of Internal policy of Lviv Regional State Administration

The legal mechanism of sustainable development

The article is devoted to the legal mechanisms of sustainable development in conditions of environmental problems growth. The analysis of environmental policy development, modern legal mechanisms and the environmental protection instruments are executed. The concrete offers concerning improvement of an environmental situation in Ukraine are given, taking into account the international experience.

* Управління з питань внутрішньої політики Львівської облдержадміністрації

Вже кілька десятиліть поспіль завдання та цілі передових суспільних сил світу формуються під впливом теорії сталого розвитку. Ще у 70-х роках ХХ ст. група вчених під керівництвом американців Д. Форрестера та Д. Медоуза розробила та опублікувала прогноз розвитку сучасної цивілізації під назвою "Межі зростання" (англ. "The limits to growth"). Саме ця праця показала серйозні вади сучасної цивілізації і науково довела, що у випадку збереження теперішнього ставлення до навколишнього середовища та споживацьких тенденцій людству загрожуватимуть катастрофічні небезпеки [1].

На щастя, цивілізована частина людства за останні десятиріччя змогла нагромадити значні інтелектуальні та матеріальні ресурси, які вселяють надію на те, що найближчим часом ми все ж зможемо перебороти комплекс екологічних та інших загроз своєму існуванню. Зокрема, у тому ж 1972 році у Стокгольмі було проведено Конференцію ООН з проблем навколишнього середовища і створено спеціалізовану організацію під назвою Програма ООН з навколишнього середовища (англ. United Nations Environment Programme – UNEP) [2].

Стокгольмська конференція вперше визначила спільні дії міжнародних організацій з питань охорони навколишнього середовища, узгодила процедурні та фінансові питання таких дій. Заключним документом конференції стала Декларація, яка закріпила право людини на "...сприятливі умови життя в навколишньому середовищі, якість якого дозволяє вести гідне та процвітаюче життя".

Після Конференції ООН у Стокгольмі відбулося чимало різних форумів із питань охорони довкілля, проте переломний характер мала доповідь Міжнародної комісії з навколишнього середовища та розвитку під назвою "Наше спільне майбутнє". У цій доповіді, яку було підготовлено у 1987 році під керівництвом тодішнього прем'єр-міністра Норвегії Гру Харлем Брундтланд, вперше вживається термін "сталий розвиток" (англ. sustainable development). Слід одразу відзначити, що у літературі зустрічається безліч різних трактувань концепції сталого розвитку, проте у підсумку їх сутність може бути зведена до двох ключових засад: принципу справедливості щодо майбутніх поколінь та принципу комплексного прийняття екологічно важливих рішень [1].

Перша засада полягає в тому, що сталим є лише такий розвиток, який забезпечує потреби сучасного покоління, не ставлячи під загрозу життя і здоров'я поколінь прийдешніх. Іншими словами, ідея сталого розвитку націлена на утвердження стандартів рівня життя у навколишньому середовищі без суттєвого зниження його ресурсів.

Друга засада сталості розвитку передбачає необхідність постійного врахування екологічних обмежень при прийнятті економічних рішень, що включає як досягнення інституційних домовленостей між різними учасниками суспільних відносин, так і зміну стратегічних державних пріоритетів.

Програму сталого розвитку, розроблену Комісією Г.Х. Брундтланд, було підтримано багатьма відомими вченими та політиками, що стало пош-

товхом для проведення у 1992 році широкомасштабної Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро [3].

Учасники Конференції ООН у Ріо-де-Жанейро на найвищому міжнародному рівні ухвалили Декларацію про навколишнє середовище та розвиток, яка дістала назву "Порядок денний на ХХІ століття" (англ. "Agenda 21"). Декларація, підтверджуючи ухвали Стокгольмської конференції і розвиваючи їх, встановила 27 фундаментальних принципів поведінки держав у сфері нового, справедливого, глобального партнерства зі збереження та відновлення довкілля. Особливий наголос у документі робиться не лише на екологічних функціях окремих держав, але й на обов'язках міжнародного співтовариства перед цивілізацією загалом. Керівник української делегації І.С. Плющ, виступаючи на цьому форумі, сказав: "...Будуючи нову, незалежну Україну як державу, інтегровану в європейське та світове співтовариство, ми будемо світ ХХІ століття – світ співпраці, взаємодопомоги та глобального екологічного партнерства вільних і рівних народів Землі – планети, яку маємо захистити як найкращий витвір Бога й Природи в безмежному й холодному Космосі" [4].

Прийнявши у Ріо-де-Жанейро Декларацію ООН "Порядок денний на ХХІ століття", міжнародне співтовариство виробило ґрунтовну політико-правову основу захисту навколишнього середовища, яка спирається на науково виважені, практично апробовані засади та механізми. Це дає змогу стверджувати, що окремі держави повинні орієнтуватися на міжнародні норми, брати їх за основу своєї національної політики та права. Ще зовсім донедавна у більшості держав світу не існувало самостійної екологічної політики, а питання використання та охорони об'єктів навколишнього середовища вирішувалися у межах економічної діяльності і мали яскраво виражений вторинний характер [3].

Загострення екологічної ситуації, зростання ролі та значення взаємодії суспільства та природи призвели до нагальної необхідності розробки самостійної національної екологічної політики у всіх сучасних державах. Охорона навколишнього середовища як різновид політичної діяльності держави передбачає формування системи заходів щодо збереження та відтворення існуючих екосистем, забезпечення екологічної безпеки та можливості нормального розвитку людини як сьогодні, так і у майбутньому.

Нині вже розроблено цілий ряд міжнародних принципів, на яких повинна базуватися сучасна екологічна політика. Домінуючими серед них є: принцип прийняття запобіжних заходів, принцип "забруднювач платить", принцип співпраці (кооперації) усіх відповідальних груп суспільства, принцип збереження існуючого стандарту довкілля, принцип "спільної ноші", або колективної відповідальності, та принцип міжнародної співпраці. Перспективним напрямком в екологічній політиці держав повинен стати такий підхід до розвитку економіки, в якому об'єкти довкілля розглядалися б не як сукупність ресурсів, а як фундамент життя на Землі [3].

Для втілення перерахованих вище засад екологічної політики держави повинні, серед іншого, розробити і впровадити такі закони та норми поведінки, які б, з одного боку, давали змогу зберегти нинішню природу від подальшого руйнування, а з іншого – забезпечили б належні умови життя для нинішніх та майбутніх поколінь. Таким чином, взаємодія суспільства і природи, яка проявляється у використанні об'єктів навколишнього середовища людиною та в їх охороні з боку суспільства, формує одну із надзвичайно важливих сфер правового регулювання. Право охорони навколишнього середовища виступає у даному разі не лише самостійною галуззю правничої науки, але й інструментом екологічної політики, із допомогою якого законодавче закріплюються об'єкти довкілля, що підлягають охороні, встановлюються попереджувальні, заборонні, відновлювальні, заохочувальні та й, зрештою, каральні заходи, необхідні для забезпечення сталого розвитку держави. Завдання права полягає у тому, щоб на основі об'єктивних законів розвитку навколишнього середовища нормативне закріпити науково обґрунтовані масштаби господарського впливу на природу заради встановлення правильного співвідношення екологічних та економічних інтересів суспільства [5].

Українське право охорони навколишнього середовища перебуває нині на стадії свого формування. З одного боку, у нашій державі ще продовжують діяти застарілі, декларативні закони радянського періоду, з іншого, прийнято чимало нових законів, які хоча і відповідають міжнародним вимогам, проте ще недостатньо забезпечені процедурними механізмами та інструментами правового регулювання. Загальні екологічні цілі, які закріплені у Конституції України, Законі України "Про охорону навколишнього природного середовища" та ін., повинні набути свого нормативного забезпечення на рівні розробки адміністративних моделей та детальних загальнодержавних та регіональних планів охорони навколишнього середовища. Крім цього, потрібно на законодавчому рівні закріпити комплекс заходів стимулювання екологічно коректної діяльності, поступово збільшуючи їх питому вагу порівняно із заходами фіскального характеру. У зв'язку з цим доцільно підготувати проекти законів про систему платежів за використання природних ресурсів, про екологічне страхування, про стимулювання природоохоронної діяльності.

Охорона навколишнього середовища є дуже швидко прогресуючою галуззю людської діяльності, що зумовлює високий динамізм природоохоронного законодавства. Нові наукові розробки, розвиток міжнародного права вимагають від українських законодавців постійної праці над удосконаленням національних екологічних законів. У світі сьогодні існує кілька стійких тенденцій, які, безумовно, повинні знайти своє відображення у правовій системі нашої держави.

Першою, найбільш чітко вираженою, є тенденція до ущільнення та конкретизації екологічних законів. Необхідно усунути існуючі колізії у природоохоронному законодавстві шляхом всебічного аналізу стану реалізації законів, виявити та усунути малоефективні екологічні норми, відкривши тим

самим шлях до створення єдиного Кодексу Законів охорони навколишнього середовища.

Другою, не менш важливою, є тенденція до екологізації національного законодавства, яка полягає у тому, що право охорони навколишнього середовища, тісно взаємодіючи з іншими галузями права, впливає на них, сприяючи їх розвитку у руслі цілей та завдань екологічної політики держави. Це добре видно на прикладі закріплення норм екологічної відповідальності в адміністративному та кримінальному праві, засобів стимулювання природоохоронної діяльності у податковому праві і т. д.

І, нарешті, третьою є тенденція до гармонізації законодавства з охороною навколишнього середовища як на рівні національних правових систем, так і в рамках світових стандартів. Такі впливові міжнародні організації, як ООН, Євросоюз та ін., проводять безперервну роботу з уніфікації та гармонізації природоохоронних норм, директивно закріплюють стандарти охорони довкілля, сприяють зближенню правових систем різних країн світу [6].

Підсумовуючи, можна із упевненістю сказати, що Україна вибрала правильний шлях свого розвитку, шлях соціально-економічних реформ та інтеграції у міжнародне співтовариство. Проте попередні роки показали, що у нашій державі ще недостатньо розвинуті прогресивні політичні інституції, законодавча та управлінська системи, правова свідомість населення. Сьогодні, на жаль, ми все ще маємо надзвичайно деформовану економіку, невизначену внутрішньополітичну структурованість, низький рівень життя, непрофесійність державних органів та багато інших факторів, які ускладнюють здійснення будь-яких реформ, як економічних, так і екологічних. Тішити лише те, що Україна у цьому плані не стала винятком, що багато країн уже мали подібні проблеми і напрацювали достатній досвід їх подолання [7].

Виходячи із затяжної еколого-економічної кризи, наша держава повинна орієнтуватися на здобутки міжнародного співтовариства, базувати свою політику на стандартах, прийнятих у світі. Для цього необхідно, перш за все, структурувати національну економіку, ліквідувавши нестабільні моделі виробництва та споживання, забезпечити функціонування дієвих органів управління, надати широкі можливості для участі громадян у процесі прийняття адміністративних рішень.

Така зміна державних пріоритетів може відбутися лише за умови функціонування розвинутих політико-правових механізмів. Екологічні стандарти, норми, правила, які діють в Україні, повинні бути адекватні екологічній ситуації та умовам розвитку, до яких вони застосовуються. Це дасть змогу говорити про забезпечення умов сталого розвитку нашої держави [8].

Література

1. Медоуз Донесла Х., Медоуз Денніс Л., Рэндерс Йорген, Беренс Ш Вільям. Пределы роста. – М.: Изд-во МГУ, 1991. 207 с.
2. Шемчуненко Ю.С. Міжнародні аспекти охорони природи. – К.: Вища школа, 1985. 123 с.

3. Winter, G. (1996). European environmental law: A comparative perspective. Dartmouth, 443 pp.
4. Крисаченко В.С. Екологічна культура: теорія і практика: Навч. посібник. К.: Заповіт, 1996. 352 с.
5. Muller, R., Suss, W. (1998). Grundwissen Umweltrecht. B.G. Teubner Stuttgart, Leipzig, 227 pp.
6. Epiney, A., Pfenninger, H., Gruber, R. (1999). Europäisches Umweltrecht und die Schweiz: Neuere Entwicklungen und ihre Implikationen. Stämpfli Verlag AG Bern, 406 pp.
7. Костенко Ю. Екологічна реформа в Україні // Ойкумена. 1993, №1. С.4-10.
8. Національна доповідь України на конференції ООН по навколишньому середовищу і розвитку. Бразилія-92. – К.: Час, 1992. – 58 с.

2. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

УДК 338.246:502.34

Dr. Norbert Weber – Dresden University of Technology

THE INTERNATIONAL FOREST REGIME – A PIVOTAL PART OF GLOBAL ENVIRONMENTAL GOVERNANCE

Forests cover about one fourth of the land surface of the Earth and are the dominating in the biosphere. Due to the global importance of forests and the worldwide consequences of their destruction, the international forest regime emerged during the 1990s. Global Environmental Governance is related to the overall purpose of maintaining the integrity of the global ecosystem for the common good of all people.

The author of this article considers the structure of the International Forest Regime, multilateral agreements on forests and the concept of Global Environmental Governance.

Норберт Вебер – Технологічний університет м. Дрезден (Німеччина)

Міжнародна лісова система – основна складова Глобального екологічного уряду

Ліси вкривають біля одної четвертої поверхні Землі та є домінуючою рослинністю в біосфері. Зважаючи на глобальну важливість лісів та на всесвітні наслідки їх знищення, протягом 90-х років виник міжнародний лісовий режим. Глобальний Екологічний Уряд є пов'язаний із загальною метою підтримки цілості глобальної екосистеми для вселюдського блага.

Розглядається структура Міжнародного лісового режиму, багатосторонні угоди щодо лісів та концепцію Глобального Екологічного Уряду.

1. Introduction

Forests cover about one fourth of the land surface of the Earth and are the dominating vegetation in the biosphere. Wood is a renewable resource of enormous importance. And about 3.4 billion cubic meter of wood are harvested each year. Forests comprise more than 50 % of the total global biological diversity. Forests act as important factors of the global climate household. However, the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) estimates that we loose about 15 million ha of forests worldwide each year, most of them classified as natural forests. The Pilot Analysis of Global Ecosystems (PAGE) assesses decreasing capacities of forest ecosystems with regard to water quality and quantity, biodiversity and carbon storage.

For the complex of institutions and organizations that develop around international agreements, the term *regimes* is increasingly used. These regimes involve a number of constituencies and actors and go beyond the dynamics of power between sovereign nation states. Due to the global importance of forests and the worldwide consequences of their destruction, the international forest regime emerged during the 1990s (Humphreys). It can be defined as the agreed upon principles, norms, rules, procedures and programmes that govern the interactions of actors in